

TYT – AYT TARİH

XXVI. ÜNİTE: TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA
DÜNYA VE TÜRKİYE

Yumuşama Dönemi (Detant) ve Gelişmeleri

- Küba Bunalımı, nükleer denklik (dehşet dengesi) yumuşama sürecini hızlandırmış ve nükleer savaş riskini ortadan kaldırmak için uzlaşma çabalarını başlatmıştır.
- ABD (Vietnam Savaşı) ve SSCB'de (Prag Baharı) yaşanan gelişmeler bloklar arası yumuşamayı zorunlu kılmıştır.

Bağlantısızlar Hareketi

- ✓ Bağlantısızlık hareketinin başlangıç noktası 1955 Nisan'ında Endonezya'da Asya-Afrika devletlerinin toplandığı Bandung Konferansı'dır.
- ✓ ABD ve SSCB politikalarına karşı Yugoslavya, Hindistan ve Mısır bu harekete öncülük etmiştir. Bu hareket üçüncü dünya ülkelerini temsil etmiştir.

ABD ve SSCB Yumuşamayı Kalıcı Kılmak Amacıyla;

- 1963'te Washington ile Moskova arasında doğrudan telefon hattı çekilmiştir.
- 5 Ağustos 1963'te imzalanan antlaşma ile yeraltından başka alanlarda nükleer denemeler yasaklanmıştır.
- 27 Ocak 1967'de ABD, İngiltere ve SSCB arasında Dış Uzay Antlaşması imzalanmış ve uzayda nükleer silah denemesi ve depolanması yasaklanmıştır.
- 11 Şubat 1971'de Deniz Yatağı Antlaşması ile denizlerde nükleer silah denemesi ve depolanması yasaklanmıştır.
- 10 Nisan 1972'de biyolojik silah denemesi ve depolanması yasaklanmıştır.
- 3 Temmuz 1974'de ABD ve SSCB arasında Eşik Antlaşması ile yer altında nükleer denemeler yasaklanmış.
- 26 Mayıs 1972 SALT I Antlaşması imzalanmıştır.
- 1975 Helsinki Sözleşmesi imzalanmıştır.
- 1979 SALT II Antlaşması imzalanmıştır.

Arap-İsrail Savaşları

Sebepleri;

- 1948-1949 Arap- İsrail Savaşı'ndan sonra Mısır'ın yapılan antlaşmaya aykırı olarak Akabe Körfezi'ni kuşatması ve Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi.
- İsrail'in çıkarlarını korumak istemesi.
- Sovyet Rusya'nın Arap devletlerini, Avrupalı devletler ve ABD'nin İsrail'i desteklemesi.

Sonuçları

- 1956, 1967, 1973 yıllarında meydana gelen Arap-İsrail savaşlarını İsrail kazanmıştır.
- İsrail 1967 yılında meydana gelen Altı Gün Savaşı'nda; Batı Şeria, Gazze, Golan Tepeleri, eski Kudüs, Ürdün'ün batı kesimi, İsrail'in kuzey kısmındaki Suriye arazi-si ve Süveyş Kanalı'na kadar Sina Yarımadası'nın tamamını işgal ederek en büyük toprak parçasını elde etmiştir.
- 1973 yılında meydana gelen Yom Kippur (Affediliş günü) Araplar ve İsrail arasındaki son savaştır.
- ABD'nin arabuluculuk yapmasıyla Mısır ve İsrail arasında Camp David Antlaşması (1978) imzalanmıştır.

İran-İrak Savaşları

Sebepleri

- Her iki devletin Basra Körfezi hâkimiyet mücadelesi.
- İran'ın Irak'ın iç işlerine karışması.
- Irak vatandaşlarının İran Şii Hükümeti tarafından tutuklanması, Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in Şattül Arap Antlaşması'nı feshetmesi.

22 Eylül 1980'de İran - Irak Savaşı başlamıştır. Sünni devletler Irak'ı, Şii devletler İran'ı bu savaşta desteklemiştir. ABD ve Türkiye İran-İrak Savaşında tarafsız bir politika izlemiştir.

Sonuçları

- Irak'ta Saddam yönetimi güç kazanmıştır.
- Irak bu savaştan büyük zarar etmiş ve zararlarını karşılamak için Kuveyt'e saldırmıştır.
- ABD Basra Körfezi'ne ve Orta Doğu'ya "Çekiç Güç" adı ile asker göndermiştir.
- Her iki devletin petrol kaynakları zarar görmüştür.

Kıbrıs Sorunu ve Barış Harekâtı

- İngiltere Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'na girmesiyle Kıbrıs'ı 1914'te ilhak etmiştir. Lozan Anlaşması'yla Türkiye bu statüyü kabul etmiştir.
- Kıbrıs'taki Rumlar İngilizlere karşı adayı Yunanistan'a katma idealleri (**Enosis**) doğrultusunda ilk ayaklanmayı 1931'de çıkarmıştır.
- Yunanistan; II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1954'te Kıbrıs Sorunu'nu BM'ye taşıyarak "**Self-Determinasyon**" ilkesinin uygulanmasını istemiş, bu girişimi BM tarafından reddedilmiş bunun üzerine Türkiye Kıbrıs konusunda harekete geçmiştir.
- Adadaki Rumlar bunun üzerine **EOKA** adında örgütü kurmuştur. Bu örgüt; İngiltere'yi Kıbrıs'tan çıkarmak, Türkleri imha etmek ve Enosisi gerçekleştirmek için faaliyet göstermiştir.
- 1959'da **Zürih Anlaşması** ile Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.
- Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'la imzaladığı Şubat 1959 **Londra Anlaşması**'yla Kıbrıs Türklerinin garantörü sıfatını kazanmıştır.
- Yunanistan'ın desteklediği EOKA Türklere karşı **AKRİTAS Planı** ile hareketlerine devam etmiş, Kıbrıs Türkleri bu faaliyetlere karşı 1955'te kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı vasıtasıyla karşı koymaya çalışmıştır.

- Aralık 1963'te "Kanlı Noel" denilen olay üzerine Türk savaş uçakları Lefkoşa Üzerinde ilk uyarı uçuşlarını yapmış, ABD Başkanı Johnson yazdığı tehdit içeren mektupla Başbakan İsmet İnönü'yü kararından vazgeçirmeye çalışmıştır. (Johnson Mektubu)
- Dr. Fazıl Küçük, Kıbrıs Türk Yönetimi'nin temellerini atmıştır.
- 1974' de Başbakan Bülent Ecevit "Ayşe tatile çıktı" parolasıyla Kıbrıs Barış Harekâtı'nı başlatmıştır. 1975 'de Rauf Denktaş önderliğinde Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur.
- BM 1983'te Rumları Kıbrıs Hükümeti olarak tanıması üzerine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.

Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Sorunlar

- ✓ Ege Adalarının silahlandırılması.
 - ✓ Karasularının 12 mile çıkarılması.
 - ✓ Hava sahası (Fır Hatfı) sorunu.
 - ✓ 1990 yılındaki Kardak Kayalıkları Krizi.
- Yunanistan çıkarları doğrultusunda bu sorunları kullanmıştır.

Ermenilerin Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri ve ASALA Terör Örgütü

- Lozan Barış Antlaşması'yla (1923) rafa kaldırılan Ermeni sorunu 1960 yılında tekrar uyandırılmak istenmiş özellikle 1965 yılında Ermenilerin Beyrut'ta başlattıkları mitingler dünya kamuoyunun dikkatini çekmek için yapılmıştır.
- Bu mesele Fransa, ABD ve Yunanistan tarafından desteklenmiş ve 1915 Olayları Ermeni soykırımı olarak kabul ettirilmeye çalışılmıştır.
- Ermeniler kanlı eylemlere de başlamış ve ABD Türk Başkonsolosu Mehmet Baydar ve eşi şehit edilmiştir.
- 20 Ocak 1975 yılında Ermeniler Lübnan'da "Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu" (ASALA) isimli bir örgüt kurmuştur.
- ASALA 22 Ekim 1975 yılında Avusturya Büyük elçimiz Daniş Tunalıgil'i şehit etmiş ardından suikastlarına devam etmiştir.

DESTEK SORUSU 60

- Arap- İsrail Savaşları, ABD hakemliğinde Mısır ve İsrail arasında imzalanan antlaşmayla sona ermiştir.
- İsrail Devleti'nin tanıyan ilk Arap devleti Mısır olmuştur.

Ben hangi antlaşmayım?.....

1960 Sonrası Türkiye'de Meydana Gelen Siyasi, Ekonomik ve Sosyokültürel Gelişmeler

Askerî Muhtıra ve Darbeler

- Türkiye Cumhuriyeti'nde 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi'yle, Askerî Muhtıra ve Darbeler Dönemi başlamıştır.

Darbelerin sebepleri	Yaşanan Darbeler ve Muhtıralar
<ul style="list-style-type: none">✓ İktidar ve muhalefet arasındaki sert çekişmeler.✓ Ekonomik krizler.✓ İç çatışmalar.	<ul style="list-style-type: none">✓ 1960 Askerî Darbesi✓ 1971 Askerî Muhtırası✓ 1980 Askerî Müdahalesi

Darbelerin Sonuçları

- ✓ Türk demokrasisi ve silahlı kuvvetleri zarar görmüştür.
- ✓ Demokratik siyaset, askerın vesayeti altına girmiştir.
- ✓ **27 Mayıs 1960 Darbesi** ile Adnan Menderes'in iktidarına son verilmiş. Hasan Polatkan, Fatin Rüştü Zorlu ve Adnan Menderes Yassıada'da idam edilmiştir. 15 Ekim 1961 tarihinde yapılan genel seçimlerinden sonra Cumhuriyet tarihinin ilk Koalisyon Hükümeti CHP-AP (Adalet Partisi) tarafından kurulmuştur.
- ✓ 1961 Anayasası hazırlanmıştır.
- ✓ **1971 Askerî Muhtırası'yla** Başbakan Süleyman Demirel başkanlığındaki AP Hükümeti istifa ettirilmiştir.
- ✓ **1980 Darbesi'yle** Kenan Evren başkanlığında Millî Güvenlik Konseyi (MGK) kurulmuş. 1982 Anayasası halk oylaması ile kabul edilmiş, Kenan Evren Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- ✓ 1983 seçimlerini Turgut Özal'ın başkanlık yaptığı ANAP kazanmıştır.

1961 Anayasası

- ✓ İki Meclisli Parlamento (Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu) sistemi uygulanmıştır.
- ✓ Hukuk devleti ilkesi, Sosyal Devlet anlayışı benimsenmiştir.
- ✓ Seçimlerin; serbest, tek dereceli, eşit ve genel oy ilkesiyle yapılacağı belirtilmiştir.
- ✓ Çoğunlukçu demokrasiden çoğulcu demokrasi anlayışına geçilmiştir.
- ✓ Temel hak ve özgürlüklerle ilgili geniş düzenlemeler yapılmıştır.
- ✓ TRT ve Üniversitelere özerk statü hakkı tanınmıştır.
- ✓ Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.
- ✓ Millî Birlik Komitesi kurulmuştur.
- ✓ Temel hak ve hürriyetlerin en ayrıntılı düzenlendiği anayasadır.

- ✓ Herkese önceden izin almaksızın dernek kurma, işçilere ve kamu görevlilerine sendika kurma, işçilere toplu iş sözleşmesi ve grev hakkı verilmiştir.
- ✓ Cumhurbaşkanlığı süresi 7 yıl olmuş. Bir kişinin en fazla bir kez Cumhurbaşkanı olabileceği kararlaştırılmıştır.

1982 Anayasası

- ✓ Yürütme güçlendirilmiştir. Siyasi kararlar almadaki zorlukları giderici hükümler getirilmiştir.
- ✓ Siyasi Partilerin Mecliste grup oluşturma sayısı 10 milletvekilinden 20 milletvekiline çıkarılmıştır.
- ✓ Devlet Denetleme Kurulu ilk kez düzenlenmiştir.
- ✓ Güçler ayrılığı ilkesi kabul edilmiş.
- ✓ Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.
- ✓ Atatürk milliyetçiliği, demokratik, laik ve hukuk devleti ilkeleri benimsenmiştir.
- ✓ İnsan haklarına saygılı devlet ilkesi benimsenmiştir.

- ✓ Katılımcı demokrasi kabul edilmiştir.
- ✓ Ayrıntılı (kazaustik) bir anayasadır.
- ✓ Cumhurbaşkanı'nın TBMM seçimlerini yenileme yetkisi, toplantı yeter sayısı 184, karar yeter sayısı 139 olarak belirlenmiştir.

Yurt Dışına, Köyden Kente Yapılan Göçler ve Sonuçları

- 1960'lı yıllardan itibaren iç göçler Türkiye'nin en önemli sosyal sorunlarından biri olmuştur. **Göçlerin en önemli nedenleri;**
 - ✓ Ekonomik faktörler, tarım sektöründe makineleşme ve tarımda kişi başına düşen gelirin azalması.
 - ✓ Kentsel kesimdeki sanayileşme ile iş olanaklarının artması.

Göçlerin Sonuçları

- Gecekondulaşma sorunu ortaya çıkmıştır.
- Çevre kirliliği, trafik ve ulaşım problemleri, stres vb. sorunlar ortaya çıkmıştır.
- Dış göçler işsizlik oranını azaltmış, döviz getirisini arttırmış, nitelikli iş gücü dışarıya aktarılmış ve yurt dışındaki gençler millî kültürümüze yabancılaşmıştır.
- Dış göçlerle Almanya, Türklerin ikinci vatanı haline gelmiştir.

Uluslararası Para Fonu (IMF) ile İlişkiler

- 1960'lı yıllarda planlı kalkınma stratejisinin yanında IMF ile ilişkiler sürdürülmüş, 1970 yılında ihtiyaç duyulan kredi için IMF ile Destek Antlaşması yapılmıştır.
- 1978, 1979, 1980, 1983, 1984 ve 1994 yıllarında IMF ile **stand-by antlaşmaları** (Üye ülkedeki kısa süreli ödemeler dengesi sorunlarının çözümü için öngörülen bir destektir. 1-2 yıl arasında ve genellikle 3 ayda bir taksitler halinde verilerek kullanılır.) yapılmıştır.

DESTEK SORUSU 61

- Adnan Menderes'in iktidarına son verilmiş.
- Hasan Polatkan, Fatin Rüştü Zorlu ve Adnan Menderes idam edilmiştir.

Ben hangi yıl gerçekleşen darbeyim?.....

Kültürel Gelişmeler

- 1960'lı yıllardan sonra müzik popüler ve klasik olarak ikiye ayrılmıştır.
- Anadolu rock, pop, arabesk gibi müzik türleri toplum tarafından tanınmaya başlanmıştır.
- Zeki Müren, Esmeray, Sezen Aksu, Ferdi Tayfur, Orhan Gencebay, İbrahim Tatlıses, Erol Evgin, Barış Manço, Erkin Koray, Müslüm Gürses, Adnan Şenses ve Cem Karaca önde gelen sanatçılar olmuştur.
- 1963 yılında Metin Erksan'ın Susuz Yaz filmi Berlin Film Festivali'nde Altın Ayı ödülünü almıştır.
- Cüneyt Arkın'ın rol aldığı Malkoçoğlu, Kara Murat ve Ertem Eğilmez'in Hababam Sınıfı film serileri en beğeni toplayan filmler olmuştur.
- 1964 yılında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kurulmuş, 1981 yılında kısmi renkli yayına başlamış ve 1984 yılında tamamen renkli yayına geçmiştir.
- Türkiye'de Antalya Film Festivali ve Adana'da Altın Koza Film Festivali 1960'lı yıllardan sonra faaliyet göstermiştir.

- 1969'da Metin Erksan'ın Kuyu filmi en iyi yönetmen ve en iyi film dallarında Altın Koza'yı alırken Fatma Girik, Ezo Gelin filmi ile en iyi kadın oyuncu; Yılmaz Güney, Seyit Han filmi ile en iyi erkek oyuncu ödülleri alan ilk Altın Koza sanatçıları olmuştur.
- Fransız Meril Metyu tarafından söylenen "Lavög", Ayten Alpman tarafından "Bir Başkadır Benim Memleketim" adıyla Türkçe seslendirilmiştir.

